

Joan Estruch:

“Avui la religiositat es pot expressar de moltes maneres diferents”

La humilitat no sol ser una virtut dels intel·lectuals. Per això sobta trobar un títol com el de l'autobiografia de Joan Estruch, on es reflecteix un tarannà poc amic de les veritats absolutes: *Crec recordar* (Fragmenta, 2019). Conscient que la memòria és selectiva, l'autor ens prevé honestament contra les possibles distorsions. Per tant, al llibre trobarem allò que ell creu que va succeir. Es tracta d'una aproximació, no d'una seguretat incontrovertible.

Referència obligada al món de la sociologia de la religió a Catalunya, Estruch ha estat l'autor d'estudis clau com *L'Opus Dei i les seves paradoxes* (1993) o *Les noves formes de religiositat* (2004). Ara, després de tota una vida dedicada a l'estudi, fa balanç i ens porta per les principals fites de la seva trajectòria intel·lectual, de manera que copsen com l'experiència vital no és quelcom aïllat de les opcions acadèmiques. Si el nostre protagonista no hagués estat fill d'una família protestant a la Catalunya franquista, sense dubte la seva carrera universitària hauria estat molt diferent. Per altra banda, trobem a un home que ha intentat viure, en la

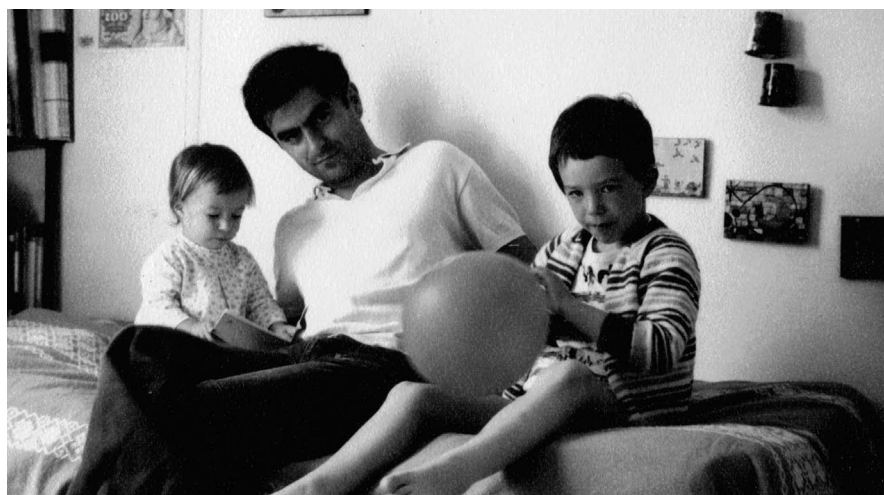
mesura que ha pogut, amb la màxima coherència amb els seus principis. Com a investigador, com a docent i com a cristià.

¿Què va significar pertànyer a una família protestant durant la dictadura franquista?

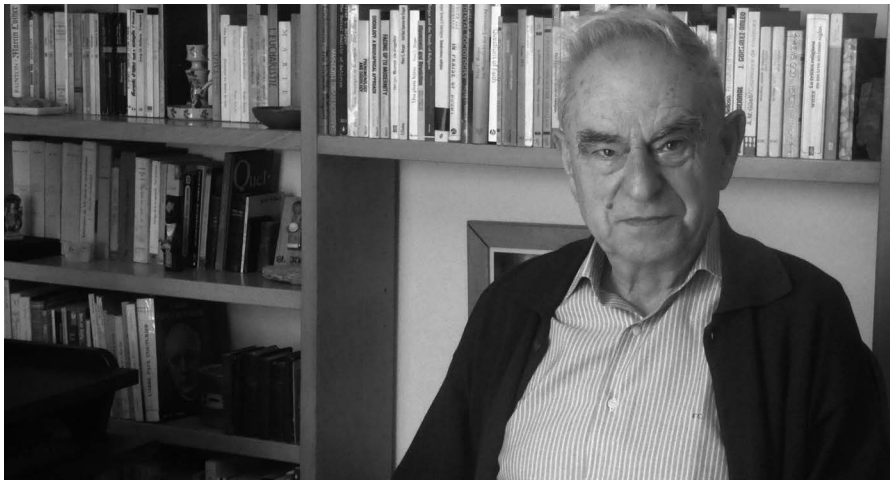
Per mi va significar, sobretot, sentir-me diferent de tota la resta de la població, dels meus amics, dels meus companys. I ser diferent d'ells per un motiu religiós. La situació era complicada: l'exercici públic del culte estava prohibit, les capelles estaven tancades, els oficis s'havien de fer en domicilis particulars. Tot això va accentuar aquesta sensació de diferència. Després, afortunadament, la situació s'ha normalitzat. Però en aquella època era difícil.

Llegint les seves memòries fa la impressió que la seva conversió al catolicisme va ser un procés gradual, que no va haver-hi cap camí de Damasc.

No va haver cap caiguda del cavall. Va ser un procés lent, imperceptible, sense que es produís cap esdeveniment significatiu que marqués un abans i un després. Vaig continuar sent el mateix que era abans, només que per influència de l'ambient que m'envoltava estava cada vegada més en el món catòlic. Les meves relacions eren gent catòlica i vaig acabar sent com els altres.

Joan Estruch amb els seus fills Martí i Mònica el 1974.

Estruch en una imatge recent.

Parlem de l'ecumenisme. ¿Ha progressat l'Església en aquest camí des del Concili Vaticà II?

Sí, a poc a poc. El Vaticà II va suposar un pas important, tot i que en aquella època encara es parlava dels "germans separats". Hi havia tics de llenguatge heretats de períodes anteriors. Després del Concili s'ha continuat avançant, però molt lentament. S'ha produït, això sí que és clar, una normalització de les relacions, que ja no estan marcades ni per l'hostilitat ni per la intolerància sinó al contrari, pel diàleg.

Un capítol del seu llibre està dedicat a la vida monàstica.

Al principi m'era desconeguda, amb l'excepció d'una variant molt peculiar que era la comunitat protestant francesa de Taizé. El monaquisme catòlic el coneixia molt de lluny. A mesura que vaig anar entrant en aquest món, perquè em convidaven a fer-hi xerrades, sessions i cursets, m'hi vaig anar familiaritzant. De tal manera que vaig haver d'abandonar el meu projecte d'investigació, no per falta d'informació sinó perquè en tenia un excés. Es barrejaven les dades que a mi m'interessava conèixer amb confidències, material no publicable.

El seu retrat del sistema universitari és força crític. ¿Què en canviaria per millorar-lo?

Per mi, la universitat hauria de ser un món carregat d'humanisme crític amb la societat. Aquesta qualitat d'instància crítica s'ha perdut cada vegada més durant els darrers anys. En nom de

“LA UNIVERSITAT HAURIA DE SER UN MÓN CARREGAT D'HUMANISME CRÍTIC AMB LA SOCIETAT”

la necessària professionalització de l'estudiant, s'ha donat un procés de burocratització i tecnocratització.

Com a professor, ¿què pensa de la moderna pedagogia que desvaloritza la memòria i els exàmens?

En sóc crític. Aprecio alguns dels valors que hi ha al darrere però jo hi introduiria una sèrie de matisos. Els exàmens són dolents quan estan mal concebuts, quan són exercicis purament memorístics. En les meves assignatures jo intentava que els exàmens fossin exercicis que obliguessin a reflexionar. Això és el que les universitats haurien de

fomentar: la capacitat de l'estudiant de pensar pel seu compte. Tot està centrat en la innovació educativa. I innovar està bé quan és necessari, però hi ha coses molt bones de la tradició universitària a les quals poden ser fidels.

A llarg de tota una vida dedicada a l'estudi, ¿se li ha queixat la família per tenir massa llibres?

No. Em primer lloc perquè la meua dona és tan partidària dels llibres com jo i en té tants com jo. Per tant, inevitablement, els fills van créixer envoltats de llibres i aprenent a apreciar-los. D'altra banda, cal dir també que tot i la presència dels llibres, per mi, la família ha estat sempre d'una importància decisiva i he procurat dedicar-hi molt de temps. Per consegüent, no sóc aquella mena d'home erudit que es tanca al seu despatx i no vol saber res de fora.

Un dels seus llibres més destacat analitza l'Opus Dei. ¿M'equivoco si dic que als anys cinquanta aquesta institució era renovadora?

Va ser en el seu inicis un moviment renovador dins del catolicisme. Feia un discurs diferent del discurs del catolicisme tradicional o de l'Acció catòlica, però malgrat tot era ideològicament profundament conservador. Però això ha canviat amb els anys i avui ja no és així. L'Opus no està situat a l'extrema dreta del catolicisme sinó que s'ha internacionalitzat i diversificat molt. Hi ha gent molt conservadora, però també altra molt oberta, liberal i dialogant.

¿Com es pot mesurar la religiositat de la gent si la pràctica dominical no n'és un indicador fiable?

És molt difícil de mesurar. I certament no val fer-ho amb una dada quantitativa tan elemental com és l'assiduitat de l'assistència a missa. Hi ha gent pro-

fundament religiosa que posa poques vegades els peus a l'església, i també hi hagut gent poc religiosa o religiosa que, en canvi, no hi fallava mai el diumenge. Comptar quanta gent va a missa serveix estrictament per saber quanta gent va a missa. Avui la religiositat es pot expressar de moltes maneres diferents, les quals passen alguna vegada per l'Església institucional i d'altres vegades en queden fora.

Quan parla dels Estats Units, diu que va anar-hi amb els prejudicis d'un europeu d'esquerres.

Pensava en els americans com a gent centrada en si mateixa, que menyspreava tot el que no fos del seu país, sentint-se els amos del món. Un altre prejudici era el del seu primitivisme cultural, en contrast amb la tradició humanística dels europeus. Aquesta imatge va canviar pel contacte amb els americans amb qui jo em relacionava a la universitat, però també pel contacte amb la gent del carrer. Em vaig trobar una societat més oberta del que em pensava. Una societat, m'atreveria a dir, més somrient que la europea.

Una profesora amiga meva em va dir que als Estats Units va aconseguir feina a una universitat sense gaire burocràcia. Això, a Europa, sembla ciència ficció.

Als Estats Units funciona d'una altra manera. Et presentes, mostres el curri-

Amb el net gran, Eloi, al despatx de l'autònoma l'any 2005.

culum, et fan una entrevista, et contracten. Després, si ho fas bé et renovaran el contracte, i si no, et treuran al carrer. És un model radicalment diferent del funcionariat vitalici del món educatiu de casa nostra en què, un cop has aconseguit el lloc de funcionari tens la seguretat i la perdurabilitat per a tota la vida fins el dia de la jubilació.

No em puc estar de demanar-li què va significar Lovaina a la seva formació.

Amb Mn. Francesc Vergés, capellà de Sant Pere de les Puel·les al 2002.

Va ser decisiva a la meua formació. Quan jo vaig estudiar inicialment a Barcelona, la carrera de Sociologia no existia. Vaig estudiar Història però sabia molt bé que no volia ser historiador. Aleshores vaig aconseguir una beca per anar a la Universitat Catòlica de Lovaina, on vaig aprendre a fer sociologia.

Es considera home d'esquerres i l'home d'ordre. ¿Cap contradicció?

A l'entrevista que es publica com apèndix del llibre, quan el meu fill utilitzà en un primer moment aquesta expressió d'home d'ordre, a mi em va sorprendre. Perquè jo no m'havia mai autodefinit així. Però vaig reconèixer de seguida que tenia tota la raó. Com a sociòleg, considero que l'ordre és absolutament indispensable perquè una societat funcioni. Això no vol dir necessàriament estar d'acord amb l'ordre dominant. Es pot aspirar a un ordre nou, més just i més democràtic.

¿Quina és la seva visió dels cristians progressistes?

Dins l'Església, crec que hi ha hagut sempre una tensió entre les forces que tendien a perpetuar el passat i les que maldaven per canviar la situació. En aquest sentit, una figura com Sant Francesc va ser en el seu temps progressista. El mateix es pot dir, al segle XVI, de Martí Luter. En el Vaticà II va triomfar la tendència que volia avenç i renovació. Després vingué una època de frenada i, segons com, de retrocés. Avui, amb el papa Francesc, han tornat a prendre embranzida les tendències més obertes, més liberals. ☉